

системи – у другому. Розрізнення цих двох типів особливо виявляється при використанні інтенсивних методів навчання іноземної мови.

2. Продемонстровано, що можна знати іноземну мову як систему (лексику і граматику) і не вміти

спілкуватися іноземною мовою, що повинні враховувати викладачі при навчанні студентів з опорою на принципи індивідуального на особистісно зорієнтованого підходів до навчання іноземної мови у технічних закладах.

Література

1. Выготский, Л. С. Педагогическая психология [Текст] / Л. С. Выготский; ред. В. В. Давыдов. – М.: Педагогика, 1991. – 480 с.
2. Кондрашова, Л. В. Процесс обучения в высшей школе [Текст]: уч. пос. / Л. В. Кондрашова. – Кривой Рог: КГПУ, 2007. – 318 с.
3. Методика преподавания иностранных языков в вузе. Иностранные языки на неспециальных факультетах [Текст]: межвуз. сб. – Л., 1978. – № 1. – 197 с.
4. Ткач, М. В. До питання про кредитно-модульну систему в навчанні іноземні мови [Текст] / М. В. Ткач // Наука і освіта. – 2005. – № 7-8. – С. 76–78.
5. Изаренков, Д. И. Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов-филологов [Текст] / Д. И. Изаренков // Русский язык за рубежом. – 1990. – № 4. – С. 54–60.
6. Кабардов, М. К. Типы языковых и коммуникативных способностей и компетенций [Текст] / М. К. Кабардов // Вопросы психологии. – 1996. – № 1. – С. 34–50.
7. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, Л. Особистісно орієнтоване проектування системи підготовки національної гуманітарно-технічної еліти [Текст] / Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. РОМАНОВСЬКИЙ, О. ПОНОМАРЬОВ // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 3. – С. 40–46.
8. Гез, Н. И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований [Текст] / Н. И. Гез // Иностранные языки в школе. – 1985. – № 2. – С. 17–24.
9. Касьянова, В. Г. Психологические основы формирования профессиональных иноязычных умений у студентов экономических специальностей вузов [Текст]: автореф. дис. ... канд. психол. наук / В. К. Касьянова. – М., 1995. – 24 с.
10. Олексенко, В. Ефективні шляхи вдосконалення змісту і форм підготовки спеціаліста ВНЗ [Текст] / В. Олексенко // Вища освіта України. – 2004. – № 2. – С. 66–70.

*Рекомендовано до публікації д-р пед. наук, професор Цокур О. С.
Дата надходження рукопису 19.09.2017*

Картель Тетяна Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра іноземних мов, Одеська державна академія будівництва та архітектури, вул. Дідріхсона, 4, м. Одеса, Україна, 65029
E-mail: karteltatyanka@gmail.com

Сивокінь Ганна Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент, кафедра іноземних мов, Одеська державна академія будівництва та архітектури, вул. Дідріхсона, 4, м. Одеса, Україна, 65029
E-mail: asyvokin@gmail.com

УДК: [373.016:51](477)

DOI: 10.15587/2519-4984.2017.116474

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

© Т. В. Шулик

У дослідженні проаналізовано наукову та навчально-методичну літературу із проблеми впровадження концептуальних засад реформування середньої школи. Схарактеризовано зміст та основні особливості Проекту «Нова українська школа», реалізація яких запланована на 2016–2029 рр. Наведено рекомендації щодо адаптування сучасної математичної освіти до вимог «Нової української школи», спираючись на її ключові компоненти

Ключові слова: *Нова українська школа, середня освіта, компетентнісний підхід, математична освіта, рекомендації*

1. Вступ

Поступовий рух освіти України в європейське освітнє середовище потребує якісного реформування середньої школи. Сучасна школа є «знанцевою» тобто такою, яка має основною метою передачу знань від учителя до учнів, проте в теперішніх умовах особливу увагу вчителям потрібно звертати на формування у учнів умінь і навичок, які б дозволяли вико-

ристовувати набуті знання на практиці. Сучасний вчитель має виявляти та розвивати творчі здібності дитини, аби в подальшому їй легше було не лише спрямувати свою освітню траєкторію, а й визначитися з майбутніми професійними уподобаннями. Так, на переконання міжнародного радника з питань розвитку творчого мислення, систем освіти і інновацій в державних і громадських організаціях Кена Робінсо-

на: «Справжні педагоги палкі ентузіасти своєї справи, які знають свою справжню роль надихати дітей, які навчаються. Якщо ви вмієте зацікавити їх, вмієте розпалити їхню уяву, можете побудити в них допитливість вони хотітимуть учитися і вчитимуться, бо навчання є природною складовою нашого життя» [1]. Водночас швидко змінити стратегію розвитку шкільної освіти та забезпечити її сучасний модерний зміст неможливо, тому Міністерством освіти і науки України спільно із різними цільовими аудиторіями (учителі, батьки, директори шкіл, представники районних управлінь освіти тощо) розроблено проект «Нова українська школа», який містить концептуальні засади реформування середньої освіти, і реалізація яких запланована на 2016–2029 рр.

2. Літературний огляд

Питання впровадження нової концепції української школи сьогодні, із одного боку, є відносно новим, а з іншого боку, таким, що активно обговорюється в освітніх і наукових колах, оскільки вже з 2016 року поступово відбувається оновлення навчального процесу середньої школи. Із огляду на значні зміни шкільної освіти, які стануть наслідками впровадження в навчальний процес зазначеної концепції, очевидно є необхідність дослідження різних її аспектів: якості змісту, окремих складових, переваг та недоліків (у порівнянні з традиційною школою), труднощів впровадження тощо.

Перші кроки у цьому напрямі вже зроблені. Так, у сучасній науковій праці з історії педагогіки [2] зауважується, що у зв'язку із реформуванням загальної середньої освіти в Україні необхідною є актуалізація історико-педагогічних напрацювань із державної освітньої політики і розглядається Проект єдиної школи в Україні про дванадцятирічну загальну середню освіту (1917–1920 рр.). Аналізуючи зазначений документ, автор виокремлює багато спільних характеристик у проекті 1917–1920 рр. та проекті 2016–2029 рр. Зокрема: їх розроблення на основі зарубіжного досвіду; дитиноцентризм як основоположний принцип шкіл обох періодів; навчання рідною мовою; дванадцятирічний термін навчання; диференційований підхід до навчання у старшій школі тощо.

Крім того, наукові дослідження спрямовані на обґрунтування актуальності становлення сучасної Нової української школи та важливості ґрунтовної теоретичної підготовки майбутнього вчителя як методологічної основи формування його готовності до інноваційної діяльності. А це у свою чергу, на переконання вчених, потребує розроблення новітньої концепції фахової підготовки майбутніх учителів, пошуку нових шляхів інноваційної діяльності [3].

Природно, що новачки в освіті, окрім науковців, у свої працях досліджують вчителі, методисти та інші працівники галузі освіти. Зокрема, розглянуто такі аспекти реформування середньої освіти як медіаінформаційна грамотність учителя як умова реалізації стратегій Нової української школи [4], теоретичні засади педагогіки партнерства [5], причини доопрацювання та шляхи удосконалення формули Нової української школи [6], особливості форму-

вання комунікативної компетентності майбутніх учителів з початкової освіти за сучасних умов [7] та ін.

3. Мета та задачі дослідження

Мета статті – розкрити основні особливості концептуальних засад реформування середньої освіти «Нова українська школа», реалізація яких запланована на 2016–2029 рр., а також навести рекомендації щодо адаптування сучасної математичної освіти до вимог «Нової української школи», спираючись на її ключові компоненти.

Мета зумовлює розв'язання таких завдань:

– проаналізувати наукову та навчально-методичну літературу із проблеми впровадження концептуальних засад реформування середньої школи;

– охарактеризувати зміст та основні особливості Проекту «Нова українська школа»;

– навести рекомендації щодо адаптування сучасної математичної освіти до вимог «Нової української школи», спираючись на її ключові компоненти.

4. Висвітлення особливостей концептуальних засад реформування середньої освіти

Серед головних проблем освітнього сектору країни сьогодні можна виокремити такі: зниження якості освіти та падіння рівня знань і умінь учнів, застарілі методи і методики навчання; зниження якості навчальної літератури та брак передових технологій в освітньому процесі; застаріла матеріально-технічна база; зниження соціального статусу працівників освіти тощо. Усі ці фактори, безумовно, не можуть не впливати на якість української освіти, а відповідно і на підготовку майбутніх фахівців, громадян держави [8].

Міністерством освіти і науки України запропоновано кардинально новий підхід до поступового подолання усіх цих прогалин в освітньому середовищі. Концептуальні засади реформування середньої освіти представлено у проекті «Нова українська школа».

Розбудова Нової української школи – це довга термінова реформа, яка розпочалася в 2016 році. Її реалізація передбачає 3 фази:

1. Перша фаза (2016–2018 рр.).

2. Друга фаза (2019–2022 рр.).

3. Третя фаза (2023–2029 рр.).

Із метою максимального врахування фізичних, психологічних, розумових здібностей дитини кожної вікової групи реформа передбачає суттєву зміну структури середньої школи, виокремлюючи три рівні повної загальної середньої освіти: початкова освіта (тривалість чотири роки); базова середня освіта, яка здобувається в гімназії (тривалість п'ять років); профільна середня освіта, яка здобувається в ліцеї або закладах професійної освіти (тривалість три роки) [9].

Проект насичений великою кількістю інновацій, які в подальшому мають якісно вплинути на організацію та ефективність навчального процесу середньої школи. Це:

– новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві;

- умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно;
- наскрізний процес виховання, який формує цінності;
- децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію;
- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- орієнтація на потреби учня в освітньому процесі;
- нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя;
- справедливий розподіл публічних коштів, з метою рівного доступу всіх дітей до якісної освіти;
- сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу [9].

Також у проекті наголошується на пріоритетності компетентнісного підходу в навчанні. Авторами визначено десять ключових компетентностей Нової української школи, які є взаємопов'язаними і такими, що кожна з них учні набувають під час вивчення різних предметів:

1. Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами.
2. Спілкування іноземними мовами.
3. Математична компетентність.
4. Основні компетентності у природничих науках і технологіях.
5. Інформаційно-цифрова компетентність.
6. Уміння вчитися впродовж життя.
7. Ініціативність і підприємливість.
8. Соціальна та громадянська компетентності.
9. Обізнаність та самовираження у сфері культури.
10. Екологічна грамотність і здорове життя.

Проектуючи формування цих компетентностей на процес викладання математики, очевидними є широкі можливості цього предмета у формуванні більшості з них. Тому вчителям математики потрібно, у першу чергу, спрямувати свою діяльність не просто на передачу знань від учителя до учнів, а на розвиток методик компетентнісного навчання, які якісно оновлять навчальний процес традиційної української школи. Поряд із цим вважаємо, що обов'язковим як для традиційної школи сьогодні, так і для школи майбутнього завтра, залишається актуальним врахування вчителем індивідуальних особливостей кожного учня. Тому важливим аспектом сучасної педагогічної діяльності вчителя у цьому «вирі» інновацій не втратити особистість учня, а навпаки, допомогти їй сформуватися, зробити її творчою, здатною до розвитку в сучасному інформаційному суспільстві.

Наведені нововведення, безумовно, поступово впливатимуть на діяльність усіх учасників навчально-виховного процесу, у тому числі і вчителів. Так, у майбутньому заплановано їх підвищення кваліфікації, однак уже сьогодні перед вчителями постало питання: «Як адаптувати свою навчальну дисципліну до цих нововведень?». Тому, на переконання авторів,

потрібно поступово включати в навчальні дисципліни інноваційні елементи, які допоможуть реалізувати ключові компоненти нової Концепції.

5. Результати дослідження

Вивчивши детально проект «Нова українська школа», авторами сформульовані деякі рекомендації для вчителів математики, упровадження яких буде доцільним на першому етапі реалізації (2016–2018 рр.) зазначеної Концепції. А саме:

– *систематична робота вчителів математики щодо самоосвіти, підвищення педагогічної майстерності*, адже стрімке реформування системи освіти в Україні, перехід до нових державних стандартів вимагає, по-перше, участі вчителів в оновленні навчальних програм, яке періодично анонсується МОН, по-друге, досконального вивчення оновлених навчальних програм, критеріїв оцінювання, методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах, по-третє, постійної самоосвітньої діяльності, спрямованої на власний розвиток, підвищення кваліфікації тощо. Із огляду на широке коло міжпредметних зв'язків на уроках математики, учителям математики особливу увагу потрібно приділити узагальненню та оновленню наявного навчального матеріалу з метою його спрямування на реалізацію різних компонентів Концепції;

– *розроблення програм елективних курсів* (спецкурсів, курсів за вибором, факультативних курсів) для забезпечення варіативної складової навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів, які б дозволили, по-перше, реалізувати зв'язок із практикою, по-друге, задовольнити індивідуальні освітні інтереси, потреби і нахили кожного учня. Наприклад, курси: «Математика+Конструювання», «Математичні моделі у фізиці», «Економіко-математичне моделювання», «Основи фінансової математики та математичної економіки», «Цікава математика», «Історія математики», «Математичний калейдоскоп» тощо;

– *використання інтерактивних методів навчання* (ігри, експерименти, групові завдання тощо), і таким чином створення умов постійної, активної взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу. Під час інтерактивного навчання потрібно активніше використовувати такі методи, техніки як: презентація (повідомлення про хід виконання певної роботи або про її результати), демонстрація (показ майбутньої роботи за допомогою відео або практичної діяльності), зворотний зв'язок (обов'язкове обговорення результатів діяльності), обговорення в малих групах (створення умов для обговорення нових ідей, стратегій діяльності), планування подальших дій (окреслення для себе подальших дій після опрацювання теми) [10]. Доцільним також буде конструювання вчителем уроку з використанням певного прийому. Так, наприклад для етапу уроку «Викладання нового матеріалу» учитель математики може використати такі прийоми: розв'язання доцільних задач, проблемна ситуація, прес-конференція, евристична бесіда, доповідь тощо; для етапу уроку «Початок уроку» – взаємоопитування, відстрочена відгадка, цифровий диктант, розминка, завдання зі зміною установки; для

етапу уроку «Домашнє завдання» – творче завдання, практичне завдання, завдання масивом, ідеальне завдання, математичний твір тощо [10]. Враховуючи, що на останньому етапі розробки Проекту «Нова українська школа» серед найбільш обговорюваних питань в освітніх колах були такі компоненти Концепції як «Педагогіка партнерства» та «Готовність до інновації», то вважаємо, що використання цих методів на уроках математики сприятиме реалізації цих компонентів;

– *технологічний підхід до математичної освіти*, який передбачає використання у навчально-виховному процесі педагогічних технологій, спрямованих на урізноманітнення змісту і методів навчання та проектування педагогічних процесів. Доцільним буде застосування на уроках математики таких технологій: укрупнення дидактичних одиниць (П. Ерднієв), алгоритмізації навчальних дій учнів (М. Волович), поетапного формування розумових дій (П. Гальперін), «Педагогічних майстерень» (П. Ланжевен, А. Валлон та ін.), системи ефективних уроків (А. Окунєв), розв'язання задач (Р. Хазанкін), паркової технології навчання математики (А. Гольдін) тощо. Кожна із запропонованих технологій дозволить оновити, зробити більш цікавим урок. Так, технологія педагогічних майстерень створює умови для сходження кожного учня до нового знання та нового досвіду шляхом самостійного або колективного відкриття. У майстерні відбувається обмін думками, знаннями, гіпотезами, творчими знахідками між її учасниками, а це дозволяє не тільки набувати знання та вміння, а й розвивати потяг до співробітництва та співтворчості;

– *запровадження компетентнісного підходу у навчально-виховний процес* шляхом формування предметних і ключових компетентностей. При цьому важливим є те, щоб на уроках математики відбувалося формування не суто математичної компетентності, а й деяких інших, формування яких є доцільним при викладанні математики (інформаційно-цифрова компетентність, ініціативність і підприємливість, спілкування державною мовою тощо). Наприклад, використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках математики дозволить моделювати різноманітні об'єкти та процеси; підвищить рівень наочності; оптимізує процеси організації колективної та індивідуальної дослідницької роботи та диференціювання роботи учнів у залежності від рівня їх підготовки,

пізнавальних інтересів; сприятиме підвищенню інтересу в учнів до предмету шляхом використання на уроках математики сучасних засобів навчання, які урізноманітнять виклад нового матеріалу та форми представлення інформації, звільнять від рутинної роботи та наблизять подачу цього матеріалу до теперішніх уподобань підростаючого покоління.

6. Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок

Отримані в процесі дослідження результати свідчать про досягнення поставленої мети та дозволяють сформулювати такі висновки.

1. Результати аналізу наукової та навчально-методичної літератури з проблеми дослідження довели, що питання адаптування всіх учителів до нового змісту освіти є вкрай важливим і актуальним. Традиційна українська школа має спрямувати свою діяльність на формування тих важливих компетентностей, а також тих умінь і м'яких навичок, які знадобляться сьогодні учням, а вже завтра громадянам країни, у житті.

2. Проаналізувавши зміст та основні особливості Проекту «Нова українська школа», авторами було встановлено, що учителі математики своїм предметом здатні сприяти реалізації багатьох компонентів Концепції, тому сьогодні необхідними є розробка та впровадження методичних рекомендацій, які, з одного боку, враховуватимуть загальну стратегію Нової української школи, а з іншого боку, зроблять більш простим адаптування та включення вчителів-предметників у цей процес.

3. Наведені у дослідженні рекомендації щодо адаптування сучасної математичної освіти до вимог «Нової української школи» сприятимуть полегшенню впровадження на першому етапі реалізації (2016 – 2018 рр.) концептуальних засад реформування середньої освіти.

Подальші дослідження в цьому напрямі потрібно присвятити розширенню таких рекомендацій, які дозволять вчителю, по-перше, зробити урок таким, щоб учні не «випадали» із процесу навчання, не знеохочувалися до нього, а навпаки, були зацікавлені в отриманні нових знань і умінь, у своєму розвитку в цілому, і по-друге, не тільки оновлювати навчальні програми та форми й методи роботи із учнями, а й відчувати себе комфортно у такому швидкоплинному та якісному процесі реформування освіти.

Література

1. Robinson, K. Creative Schools: The Grassroots Revolution That's Transforming Education [Text] / K. Robinson, L. Aronyka. – New York: Penguin Books, 2016. – 320 p.
2. Березівська, Л. Д. Проект єдиної школи в Україні про дванадцятирічну загальну середню освіту (1917–1920 рр.) [Текст] / Л. Д. Березівська // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України. – 2017. – № 1. – С. 77–84.
3. Кузь, В. Г. Нова українська школа за концепцією розвитку освіти на період 2015–2025 рр. [Текст] / В. Г. Кузь // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України. – 2017. – № 1. – С. 21–26.
4. Денисенко, О. М. Медіаінформаційно грамотний учитель як умова реалізації концепції «Нової української школи» [Текст]: мат. III Міжнар. конгресу / О. М. Денисенко // Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – С. 57–58.
5. Сесик, О. О. Педагогіка партнерства – ключовий компонент формули «Нової школи» [Текст] / О. О. Сесик // Виховна робота в школі. – 2017. – № 3 (148). – С. 2–4.
6. Пеняєв, С. Концепція НУШ: чому варто доопрацювати [Текст] / С. Пеняєв, М. Савусін, С. Манченко // Сучасна школа України. – 2017. – № 5 (305). – С. 51–58.
7. Долинська, Т. Г. Особливості формування комунікативної компетентності майбутніх учителів з початкової освіти

за сучасних умов [Текст]: мат. III Міжнар. конгресу / Т. Г. Долинська // Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – С. 60–61.

8. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років [Електронний ресурс]. – Міністерство освіти і науки України, 2014. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/>

9. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа» [Текст]. – Міністерство освіти і науки України, 2016. – 34 с. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>

10. Труш, Н. І. Моделювання сучасного уроку математики в школі [Текст]: навч. пос. / Н. І. Труш, Б. Б. Беседін, Г. М. Бірюкова, Л. Г. Плєсканьова. – Слов'янськ, 2009. – 103 с.

Рекомендовано до публікації д-р пед. наук Стещенко В. В.

Дата надходження рукопису 20.09.2017

Шулик Тетяна Валеріївна, кандидат педагогічних наук, кафедра математики та інформатики, Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», вул. Генерала Батюка, 19, м. Слов'янськ, Донецька область, Україна, 84116
E-mail: Schulik111@gmail.com

УДК 159.92: 37015.3 (045)

DOI: 10.15587/2519-4984.2017.116588

РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

© Г. М. Кот

Стаття присвячена дослідженню компонентів структури та особистісної детермінації психологічної культури студентів з метою розробки психологічних технологій формування та розвитку загальних і спеціальних професійно значущих складових професійного й особистісного розвитку майбутніх фахівців. В ході проведеного емпіричного дослідження проаналізовано компоненти психологічної культури особистості студентів у підсистемі конституційних рис, вибір шкал яких базується на нейрофізіологічних теоріях, та у психосемантичній підструктурі простору властивостей особистості

Ключові слова: психологічна культура, особистісний розвиток, професійно значущі риси і властивості, психологічна підготовка

1. Вступ

Результатом психологічної підготовки у вищих навчальних закладах є особистість фахівця з усією системою необхідних складових (знань, вмінь тощо). Та вже навіть на рівні педагогічному, методичному, економічному і управлінському у вищих добре видно, що пріоритет особистісного розвитку фактично ігнорується заради сторонніх цілей економічного, ієрархічно-бюрократичного, навіть демагогічного характеру. Це, насамперед, виявляється у прив'язаності до форм навчання неадекватних і недоцільних для дійсного розвитку особистості студентів в значущих психологічних аспектах [1].

Викладачі вищих навчальних закладів, внаслідок належності до різних професійних груп і виконання спеціалізованих посадових обов'язків, мають істотно різні погляди на проблему підготовки студентів, а точніше, реалізують особливий стиль власної діяльності для її забезпечення у вигляді домінування, насамперед, мотивів і дій формально-бюрократичного характеру, теоретичних уподобань, економічних міркувань, професійних стереотипів, різних аспектів ієрархічних відносин (сади, звання). І тільки невелика частина викладачів сконцентрована не лише на вербальному інформуванні чи педагогічних формах організації навчання, а й на дійсному розвитку особистості, формуванні реальних практичних вмінь студентів виконувати професійні

дії та функції шляхом власного саморозвитку і тренінгу під керівництвом викладача [2].

2. Аналіз літературних даних

Аналіз літератури з проблем менеджменту, теорії управління, популярної літератури, яка містить вислови і узагальнення щодо особливостей професійної ефективності, знань і навичок, виявив існування значної кількості поглядів на проблему переліків та класифікацій професійно – значущих рис та властивостей ефективного фахівця.

Проблеми особистісної детермінації фахової ефективності вивчались великою кількістю дослідників. На індивідуальному рівні проблема психологічної культури фахівців ще не вивчалась, хоча в окремих аспектах і в зв'язку з іншими цілями виступала предметом спеціального вивчення в дослідженнях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. На їх погляд, психологічна культура – це цілісне, системне утворення в структурі особистості, яке є невід'ємним від особистісного і професійного розвитку людини [3].

За М. М. Обозовим, поняття “психологічна культура” складається з трьох компонентів:

- 1) розуміння і знання себе та інших людей;
- 2) саморегулювання станів і властивостей особистості;
- 3) саморегуляція діяльності, регулювання відносин з іншими людьми [4].